

IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE KEY FINANCIAL INDICATORS OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN THE TEXTILE, CLOTHING AND SHOE MANUFACTURING INDUSTRY IN BULGARIA

Rositsa Ivanova

UNWE – Sofia, Republic of Bulgaria, Rosi_Ivanova@abv.bg

Abstract: The COVID-19 pandemic that has occurred at global level at the end of 2019 caused unprecedented health and economic crisis. The pandemic put the enterprises from different sectors and industries of the Bulgarian economy to test. For the purposes of restricting the spread of COVID-19, on the 13th of March 2020 the National Assembly of the Republic of Bulgaria declared state of emergency, which continued until the 13th of May 2020. Then individual anti-epidemic measures remained valid in the country. However, during the autumn of 2020 and during the spring and autumn of 2021 the number of new cases increased and therefore some additional measures and restrictions were introduced for the business and the population of the country.

The measures undertaken by the national government for restricting and overcoming the consequences of the pandemic and for getting through the resulting health, economic and social crises had direct impact on the business of the enterprises and made them change their priorities. For the time being, the energy crisis and the increase of price of electricity, gas and a number of other goods also have direct impact on the enterprises' business and its effectiveness.

Under the conditions of the corona crisis and the partial closure of the country's economy, the revenue of many small and medium-sized enterprises decreased, and sometimes such decrease is considerable. At the same time, there are enterprises whose revenue records increase. This is due to the fact that such enterprises managed to adapt to the new conditions determined by the COVID-19 pandemic and to carry out their business successfully. Management decisions for the optimization of the mix structure of offered products, goods and services and its relevance to the market demand under the crisis pandemic conditions play crucial role to this effect.

The decrease of the enterprises' revenue in the context of the corona crisis, all other things being equal, had direct impact on their financial performance and therefore on their margin. It's worth noting the fact that under the conditions of crisis, enterprises' expenses increased. It's about the additional expenses incurred for staff tests as well as other corona crisis-related expenses.

The object of this publication refers to the number of employees, revenue, profit and cost-effectiveness of leading small and medium-sized enterprises in the Textile sector, Textile, Clothing and Shoe Manufacturing industry of the Bulgarian economy. The subject matter of the study covers some key absolute and relative indicators for analysis of staff, revenue, profit and cost-effectiveness of leading small and medium-sized enterprises in this industry.

It contains comparative analysis of the above indicators for 2020 in comparison to 2019 of leading small and medium-sized enterprises pursuing activity in the Textile, Clothing and Shoe Manufacturing industry in Bulgaria.

It is aimed at determining the impact of the COVID-19 pandemic crises on the key performance indicators of the business of small and medium-sized enterprises in this sector of the Bulgarian economy. On the basis of the analysis results, one can define and make decisions and apply relevant measures for improvement of the financial indicators that characterise the enterprises' business and its effectiveness.

Keywords: COVID-19, indicators, revenue, profit, analysis

ВЛИЯНИЕ НА КОВИД ПАНДЕМИЯТА ВЪРХУ ОСНОВНИТЕ ФИНАНСОВИ ПОКАЗАТЕЛИ НА МАЛКИТЕ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ ОТ ОТРАСЪЛ „ТЕКСТИЛ, ОБЛЕКЛО И ОБУВКИ“ В БЪЛГАРИЯ

Росица Иванова

УНСС – София, Р. България, Rosi_Ivanova@abv.bg

Резюме: Пандемията от COVID-19, започнала в световен мащаб в края на 2019 г., предизвика безпрецедентна здравна и икономическа криза. Пандемията постави на изпитание предприятията от различните сектори и отрасли от икономиката на България. С цел ограничение на разпространението на COVID-19, на 13 март 2020 г. Народното събрание на Република България въведе извънредно положение, което продължи до 13 май 2020 г. След това в страната останаха отделни протиепидемични мерки. Но

през есенните месеци на 2020 г., както и през пролетта и есента на 2021 г. се наблюдаваше увеличение на броя нови случаи, в резултат на което бяха въведени допълнителни мерки и ограничения за бизнеса и населението на страната.

Предприетите от правителството на страната мерки за ограничаване и преодоляване на последствията от пандемията и за справяне със здравната, икономическата и социалната кризи, възникнали вследствие от нея, оказаха непосредствено влияние върху дейността на предприятията и доведоха до промени в техните приоритети. Пряко влияние върху дейността на предприятията и нейната ефективност, в настоящия момент, оказват, също така, енергийната криза и повишаването на цените на тока, газта и на редица стоки.

В условията на коронакризата и частичното затваряне на икономиката на страната приходите на голяма част от малките и средни предприятия се намалиха, като в някои случаи това намаление е значително. Същевременно с това се наблюдават предприятия, приходите на които бележат увеличение. Това се дължи на обстоятелството, че тези предприятия успяха да се адаптират към новите условия, породени от пандемията от COVID-19, и да осъществяват успешно своя бизнес. Важно условие за това са мениджърските решения за оптимизиране на асортиментната структура на предлаганите продукция, стоки и услуги, и нейното ориентиране към търсенето на пазара в кризисните пандемични условия.

Намаляването на приходите на предприятията в условията на коронакризата, при равни други условия, оказва непосредствено влияние и върху техните финансови резултати, а следователно и върху нормата им на печалба. Следва да се отбележи и обстоятелството, че в условията на кризата разходите на предприятията се увеличиха. Става дума за допълнително възникналите разходи за тестване на персонала, както и други разходи, свързани с коронакризата.

Обект на разглеждане в статията са броят на наетия персонал, приходите, печалбата и рентабилността на водещи малки и средни предприятия в сектор „Текстилна промишленост“, отрасъл „Текстил, облекло и обувки“ от икономиката на България. Предмет на изследването са ключови абсолютни и относителни показатели за анализ на персонала, приходите, печалбата и рентабилността на водещите малки и средни предприятия от отрасъла.

Извършен е сравнителен анализ на посочените по-горе показатели за 2020 г. спрямо 2019 г. на водещите малки и средни предприятия, осъществяващи бизнеса си в отрасъл „Текстил, облекло и обувки“ в България.

Целта е да се обоснове влиянието на кризата, породена от пандемията от COVID-19, върху основните резултати от дейността на малките и средни предприятия от този отрасъл на българската икономика. На основата на получените от анализа резултати могат да се изработят и вземат решения и да се приложат съответни мерки за подобряване на финансовите показатели, характеризиращи дейността на предприятията и нейната ефективност.

Ключови думи: ковид-19, показатели, приходи, печалба, анализ

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Пандемията от COVID-19 и възникналите здравна, социална и икономическа кризи поставиха сериозни проблеми пред българските предприятия от отрасъл „Текстил, облекло и обувки“. Рестриктивните мерки, предприети от Правителството на Република България през 2020 г. и 2021 г., доведоха до ограничаване и затваряне на редица производства, както и на учреждения, училища, търговски обекти, заведения и други.

На национално ниво в България „бяха предприети бързи действия в подкрепа на фирмите (най-вече от засегнатите икономически сектори и отрасли – транспорт, туризъм, ресторантьорство, хотелиерство, търговия, нарушаване на веригите на доставка, намаляване на крайното търсене на стоки и услуги, ограничения в някои отрасли на индустрията, намаление на заетостта и доходите от труд – доб. Р.И.), на здравната система, както и на социално уязвимите групи от обществото. Беше оказана подкрепа както в рамките на националния бюджет, така и по линия на предоставената възможност за по-гъвкаво и целенасочено използване на средствата от фондове на Европейския съюз.“ (МФ, 2021, с.5-6) Най-общо държавните помощи с безвъзмезден характер, предоставени на българските предприятия, за преодоляване на последствията от ковид кризата, могат да се групират на два вида мерки. В първата група се включват мерки за запазване на заетостта на работниците и служителите, а във втората – мерки за запазване на дейността на предприятията.

Рестриктивните мерки, както и тези за подпомагане на българския бизнес, доведоха до реални промени в приоритетите както на българските предприятия, така и на населението на страната. Това се дължи на обстоятелството, че „търсенето на официални и бизнес колекции се сви драстично, а складовете се напълниха с непродаваеми облекла, включително и всекидневни.“ (Георгиева, 2022, с.90) Част от предприятията от текстилната промишленост се преориентираха към производството на маски, защитни облекла и текстил за дома. Гъвкавата политика на мениджмънта и промените в асортиментната структура на

производството и продажбите помогнаха на предприятията от отрасъла да запазят и дори да увеличат своите приходи както от продажбата на продукцията, така и общите си приходи.

В статията се анализират приходите, печалбата и рентабилността, както и тяхната динамика, на десетте водещи малки и средни предприятия в отрасъл „Текстил, облекло и обувки“ от икономиката на България. Предприятията са ранжирани според размера на измененията (в случая темповете на увеличението) на техните приходи за 2020 г. спрямо 2019 г.

2. АНАЛИЗ НА ПРИХОДИТЕ И ПЕЧАЛБАТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА

Водещото предприятие по посочения по-горе критерий е „Джоди – 1“, което притежава собствена линия за производство на мъжки и дамски спортни екипи. Произвежда дамска конфекция и работно облекло. Продукцията е предназначена за вътрешния и външния пазари. През кризисната 2020 г. започва производството на двупластови маски за многократна употреба, които са изработени от 100 % памук, както и на предпазно облекло от нетъкан текстил за еднократна употреба. Тази промяна в асортиментната структура на производството и продажбите е оказала пряко влияние върху увеличението на приходите на предприятието за 2020 г. спрямо 2019 г.

Предприятието „Дони стайл“ е специализирано в производството на защитни облекла, трикотаж, панталони, дамска и мъжка конфекция. Продукцията е предназначена за вътрешния и международните пазари. Предприятието притежава собствена търговска марка за производството на дамски и мъжки пижами.

„Бари КБК груп“ е предприятие, специализирано в производството на луксозни дамски обувки, предназначени за вътрешния и външния пазари. Разработва както собствени колекции и линия, така и по поръчка на конкретни клиенти от страната и чужбина.

Предприятието „Мак – В“ произвежда работно и униформено облекло за военната отбрана, здравеопазването и за редица промишлени отрасли в страната.

„Модело“ е предприятие, чиято основна дейност е производство на текстилни изделия.

Предприятието „Делфина“ е специализирано в производството на спортни бански костюми и модни плажни облекла и колекции, като притежава собствена търговска марка. Произвежда ватерполо и бански костюми „по индивидуален дизайн за клиенти в САЩ, Австралия, Сингапур, Япония, почти цяла Европа и др. През 2014 г. ... регистрира два стила бански костюми по поръчка на Международната федерация по плуване FINA.“ (Георгиева, 2022, с.92)

„Стара сокс“ е предприятие, специализирано в производството на трикотажни изделия, дамски, мъжки и детски чорапи, както и на чорапогащници.

Предприятието „Модак“ е специализирано в производството на спортни облекла, дамски блузи от леки тъкани платове, тениски, бельо, пижами и др.

„Олимп“ е предприятие за предпазни екипировки и е специализирано в производството на лични предпазни средства за безопасност при работа, бедствия и аварии, обувки и други.

Предприятието „МАК“ произвежда различни видове платове, както и медицински, хотелиерски, военни, полицейски, пожарникарски униформени облекла, също раници, спални чували, дъждобрани, бронирани жилетки. Предприятието е едно от първите в България, което още в началото на коронакризата през 2020 г. се ориентира към производството на защитно медицинско облекло за многократна употреба.

Приходите са важен абсолютен показател за анализиране и оценяване на дейността на предприятията. „Анализът на приходите ... обхваща структурата и динамиката им. Анализът трябва да се насочи към преките фактори, оказващи влияние върху размера на печалбата от дейността на ... (предприятието, а приходите, заедно с разходите, са преките фактори, които оказват влияние върху формирането и динамиката на печалбата – доб. Р.И.). ... Промените в размера на приходите... се намират чрез непосредствено сравнение между фактическите /от текущата година/ и базисни /от предходната година/ стойности.“ (Начкова, 2018, с.199)

В таблица 1 е представена информацията за приходите на предприятията за 2019 г. и 2020 г. Изчислено е изменението на приходите за 2020 г. спрямо 2019 г. както в абсолютно (хил. лв.), така и в относително изражение (%). Установен е и темпът на изменение на приходите на всяко от наблюдаваните предприятия.

От данните в таблица 1 се вижда, че най-голямо е увеличението на приходите на предприятията „Джоди – 1“ (12408 хил.лв.), „Мак – В“ (9433 хил.лв.), „Мак“ (9307 хил.лв.) и „Бари КБК груп“ (7233 хил.лв.), а най-малко то е в предприятията „Модак (1208 хил.лв.), „Стара Сокс“ (1489 хил.лв.) и „Олимп“ (2582 хил.лв.). В основата на различната динамика на приходите на предприятията стоят както вътрешни фактори, свързани с преориентацията на бизнеса в кризисните условия и помощта на българското правителство към бизнеса за справяне с кризисните условия, така и външни фактори, породени от пандемията от COVID-19.

В относително изражение се наблюдават намаления на приходите на редица предприятия. Най-голямо е намалението на приходите на предприятието „Мак“ (6,10 пункта), а най-голямо е увеличението на приходите в предприятието „Джоди – 1“ (6,39 пункта).

В таблица 2 е представена информацията за печалбата на предприятията, обект на анализа. Следва да се отбележи, че за 2019 г. за някои от предприятията няма информация за величината на печалбата, тъй като се счита, че това е конфиденциална информация. Това обстоятелство затруднява извършването на сравнителния анализ както на печалбата, така и на рентабилността, изчислена, в случая, на база приходи.

От данните в таблица 2 се вижда, че най-голямо е увеличението на печалбата на предприятията „Джоди-1“ (4008 хил.лв.), „Модело“ (2780 хил.лв.) и „Мак“ (2216 хил.лв.), а в предприятието „Мак-В“ е налице намаление на печалбата с 1266 хил.лв.

Таблица 1. Приходи на предприятията, обект на анализа

Предприятия	Приходи				Изменение		Темп на изменение
	2019 г.		2020 г.				
	хил. лв.	%	хил. лв.	%	хил. лв.	%	
1. Джоди - 1	5242	6,57	17650	12,96	12408	6,39	236,70
2. Дони стайл	2313	2,90	5778	4,24	3465	1,34	149,81
3. Бари КБК груп	6874	8,62	14107	10,36	7233	1,74	105,22
4. Мак - В	11333	14,21	20766	15,25	9433	1,04	83,23
5. Модело	11084	13,90	17732	13,02	6648	-0,88	59,98
6. Делфина	5252	6,59	7903	5,80	2651	-0,78	50,48
7. Стара Сокс	3260	4,09	4749	3,49	1489	-0,60	45,67
8. Модак	3003	3,77	4211	3,09	1208	-0,67	40,23
9. Олимп	6482	8,13	9064	6,66	2582	-1,47	39,83
10. Мак	24895	31,22	34202	25,12	9307	-6,10	37,39
Всичко	79738	100,00	136162	100,00	56424	0,00	70,76

Източник: Георгиева М., Най-динамичните малки и средни предприятия. Капитал. (2022, с.93) и собствени изчисления

Прави впечатление, че в относително изражение най-голямо е увеличението на печалбата в предприятието „Джоди-1“ (17,96%), но в редица предприятия се наблюдава намаление на печалбата: в „Мак-В“ с 34,91%; в „Мак“ с 19,40% и в Стара Сокс с 1,45%. За всички предприятия темпът на изменението на печалбата е в посока на увеличение. Единствено за предприятието „Мак-В“ е налице темп на намаление на печалбата с 58,07% $[(-1266 : 2180) \times 100]$.

Таблица 2. Печалба на предприятията, обект на анализа

Предприятия	Печалба				Изменение		Темп на изменение
	2019 г.		2020 г.				
	хил. лв.	%	хил. лв.	%	хил. лв.	%	
1. Джоди - 1	34	0,61	4042	18,57	4008	17,96	11788,24
2. Дони стайл	х	х	605	2,78	х	х	х
3. Бари КБК груп	х	х	4841	22,23	х	х	х
4. Мак - В	2180	39,11	914	4,20	-1266	-34,91	-58,07
5. Модело	532	9,54	3312	15,21	2780	5,67	522,56
6. Делфина	446	8,00	1805	8,29	1359	0,29	304,71
7. Стара Сокс	166	2,98	332	1,52	166	-1,45	100,00
8. Модак	х	х	540	2,48	х	х	х
9. Олимп	х	х	949	4,36	х	х	х
10. Мак	2216	39,76	4432	20,36	2216	-19,40	100,00
Всичко	5574	100.00	21772	100.00	9263	0.00	166.18

Източник: Георгиева М., Най-динамичните малки и средни предприятия. Капитал. (2022, с.93) и собствени изчисления

3. АНАЛИЗ НА РЕНТАБИЛНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА

Въз основа на информацията за приходите и за печалбата на предприятията, представена в таблици 1 и 2 е изчислена рентабилността на база приходи. Получената резултатна информация е систематизирана в таблица 3. Предприятието „Джоди-1“ е с най-голямо увеличение на рентабилността на база приходи (22,25 пункта), следвано от „Делфина“ с увеличение в размер на 14,35 пункта и „Модело“ – увеличение с 13,88 пункта. За предприятието „Мак-В“ е налице намаление на рентабилността на база приходи с 14,83 пункта. Резултатите за рентабилността на база приходи на предприятията, обект на анализа, са визуализирани на графика 1.

Таблица 3. Рентабилност на предприятията, изчислена на база приходи

Предприятия	Рентабилност, %		Изменение, пункта	Темп на изменение
	2019 г.	2020 г.		
1. Джоди - 1	0,65	22,90	22,25	3430,77
2. Дони стайл	х	10,47	х	х
3. Бари КБК груп	х	34,32	х	х
4. Мак - В	19,24	4,40	-14,83	-77,12
5. Модело	4,80	18,68	13,88	289,15
6. Делфина	8,49	22,84	14,35	168,95
7. Стара Сокс	5,09	6,99	1,90	37,29
8. Модак	х	12,82	х	х
9. Олимп	х	10,47	х	х
10. Мак	8,90	12,96	4,06	45,58
Всичко	6,99	15,99	9,00	128,74

Източник: собствени изчисления

Графика 1. Рентабилност на база приходи

4. АНАЛИЗ НА ЕФЕКТИВНОСТТА ОТ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ПЕРСОНАЛА

Най-общо ефективността от използването на живия труд в промишленото предприятие може да се характеризира посредством отношението на размера на постигнатите приходи към средносписъчния брой на персонала. Този показател за ефективност показва размера на приходите, падащ се на едно лице от персонала на предприятието.

Въз основа на информацията за приходите (таблица 1) и за броя на персонала на предприятията, обект на анализа, е съставена таблица 4.

Вижда се, че в предприятието „Джоди-1“ е налице най-голямо увеличение на приходите, падащи се на едно лице от персонала (116,25 хил.лв.), следвано от предприятието „Модело“ (102,28 хил.лв.). Най-малко е увеличението на показателя в „Модак“ (9,07 хил.лв.) и в „Стара Сокс“ (25,37 хил.лв.).

За целите на анализа с успех може да се използва разширен модел за анализ на ефективността от използването на персонала на предприятието. В този модел приходите, падащи се на едно лице от персонала могат да се обвържат със структурата на персонала и с други показатели за използването на работното време и часовата производителност на труда в предприятието.

Таблица 4. Ефективност от използването на персонала

Предприятия	Приходи, хил.лв.		Персонал, брой		Ефективност от използването на персонала, хил.лв.		Изменение, хил.лв.	Темп на изменение
	2019 г.	2020 г.	2019 г.	2020 г.	2019 г.	2020 г.		
1. Джоди - 1	5242	17650	177	121	29,62	145,87	116,25	392,53
2. Дони стайл	2313	5778	66	70	35,05	82,54	47,50	135,53
3. Бари КБК груп	6874	14107	137	95	50,18	148,49	98,32	195,95
4. Мак - В	11333	20766	59	78	192,08	266,23	74,15	38,60
5. Модело	11084	17732	65	65	170,52	272,80	102,28	59,98
6. Делфина	5252	7903	74	71	70,97	111,31	40,34	56,83
7. Стара Сокс	3260	4749	18	23	181,11	206,48	25,37	14,01
8. Модал	3003	4211	122	125	24,61	33,69	9,07	36,86
9. Олимп	6482	9064	49	53	132,29	171,02	38,73	29,28
10. Мак	24895	34202	180	180	138,31	190,01	51,71	37,39
Всичко	79738	136162	947	881	84,20	154,55	70,35	83,55

Източник: Георгиева М., Най-динамичните малки и средни предприятия. Капитал. (2022, с.93) и собствени изчисления

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Кризата, породена от COVID-19, доведе до възникването на редица проблеми за българските предприятия от различните сектори и отрасли на икономиката. За предприятията от отрасъл „Текстил, облекло и обувки“ те са следствие от свиването на икономиката в световен мащаб, намаляването на търсенето на официални, бизнес и работни облекла, намаляването на поръчките от клиенти от страни от Европейския съюз, засилването на конкуренцията и други, в резултат на което предприятията предприеха мерки за освобождаване на персонал. Заедно с това мениджмънтът на предприятията предприе редица мерки за запазване на дейността, клиентите и приходите си. Тези мерки са насочени към търсене на нови клиенти, вкл. чуждестранни, с цел увеличаване на приходите от продажби чрез сключване на договори с тях. Също така, предприятията разчитаха и разчитат на подкрепа от българската държава за преодоляване на икономическите последици от ковид пандемията. В кризисните условия повечето от предприятията от анализирания сектор успяха да запазят и дори да увеличат приходите и печалбата си, което се дължи на гъвкавостта на техния мениджмънт и насочване на бизнеса, заедно с традиционните производства, към производството и продажбите на маски, защитни облекла, дрехи за дома и пижами. Също така в някои от предприятията се наблюдава увеличаване на услугите на ишлема. Следва да се отбележи, че в края на 2021 г. се наблюдава увеличение на цените на платовете и другите материали, необходими за дейността на предприятията от анализирания сектор, което води до допълнителни затруднения за техния бизнес.

ЛИТЕРАТУРА

- Георгиева, М. (2022). Гъвкавост в кризата. Капитал, Най-динамичните малки и средни предприятия, бр.1, София.
- Иванова, Р. (2021). *Анализ на разходите и приходите на българските предприятия, свързани с пандемията от Covid-19*. Тринадесета научно-приложна конференция с международно участие „Инвестиции в бъдещето' 2021“ („Covid-19 и развитието на икономиката“), Варна.
- Миланова-Цончева, Е., Петрова, Д., Начкова, М., Иванова, Р., & Тодоров, Л. (2018). *Финансово-счетоводен мениджмънт*. Издателски комплекс-УНСС. София.
- Министерство на финансите (МФ). (2021). *Икономиката на България. Годишен обзор/2020 г.* София.
- Чуков, К., & Иванова, Р. (2019). *Финансово-стопански анализ*. Издателски комплекс-УНСС. София.
- mak.bg/files/otcheti/2019/schetovoden-balans-mak.pdf
- slivensega.wordpress.com/2020/12/07/властелините-на-текстила/
- tera-bg.com/files/gfo%202019delfin.pdf